

การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร

สมใจ ศรีอุทอง¹

ณัฐวุธ นุราช

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จังหวัดชลบุรี 20131

อีเมลล์: natthawut.sanor@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร ของสมใจ ศรีอุทอง มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานของสมใจ ศรีอุทอง แนวความคิดในการพัฒนา เพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่อง วิธีการเล่นอย่างละเอียด รวมทั้งภาพสะท้อนทาง วัฒนธรรมในวรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช ใน การศึกษาผู้วิจัยใช้ข้อมูลวรรณกรรมของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง จากสมุดบันทึก แถบบันทึกเสียง และจากการสัมภาษณ์เพลงบอกสมใจ ศรีอุทองและผู้ใกล้ชิด แล้วนำข้อมูล มาวิเคราะห์ตามขอบเขตของเนื้อหาสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

นายสมใจ ศรีอุทอง เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ปัจจุบันอายุ 67 ปี เคยเป็นอดีตนายหนังตะลุง แต่ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างจึงหันมาสนใจการเล่นเพลงบอก โดยฝากตัวเป็นศิษย์กับเพลงบอกสังข์ บางพร้าว จนสามารถตั้งคณะเพลงบอก สมใจ ศรีอุทองได้ และต่อมาท่านได้พัฒนาเพลงบอกทรงเครื่องขึ้น โดยการนำเครื่องดนตรีหลาย ๆ ชิ้นเข้าไปประกอบการเล่น ได้แก่ ฉิ่ง รำมะนา ฆ้องโหม่ง และมราศาสตร์ วรรณกรรม ที่ปรากฏในเพลงบอกทรงเครื่องจะสะท้อนให้เห็นถึง ประเพณี วันสำคัญบุคคลสำคัญ สถานที่ ท้องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช

คำสำคัญ: เพลงบอกทรงเครื่อง, เมืองนคร, สมใจ ศรีอุทอง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารศิลปะและ วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา

Learning for Disseminating The Phleng Bok Thong Kreaung of Nakhon Si Thammarat by Somjai si au-tong

Natthawut Nurat

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University,
Chonburi 20131, Thailand
E-mail: natthawut.sanor@gmail.com

Abstract

A study to be published of Pleng Bok Song Kruang at Nakhon Si Thammarat by Kru Somjai Sri-au-thong. The purpose of the study was to study the biography and works of Kru Somjai Sri-au-thong, the concept of developing Pleng Bok to Pleng Bok Song Kruang, method to play the instrument carefully and Cultural reflections in literature of Pleng Bok Song Kruang about Nakhon Si Thammarat. In the study the researcher made use of Pleng Bok Song Kruang literary data from notebooks that recorded that type of literature, tapes, videotapes, and interviews of informants and those familiar with the form of literature. The data were recorded on data-recording sheets and analyzed by the scope of content. The research findings may be summarized as follows

Somjai Sri-authong was born on 4 November,1946. Currently, he was 67 years old. He used to be a shadow player but he interested in Pleng Bok because of many cause. He was a disciple of Pleang Bok Sang Babgphraow until he can form Pleng Bok band by himself. Later, he brought the instrument into Pleng Bok Song Kruang playing such as one-sided drum with shallow body, gong, small cup-shaped cymbals, and maracas. The literature in Pleng Bok Song Kruang usually talked about the tradition, important dates,

important personnel, the attractions of Nakhon Si Thammarat.

Keywords: The Phleng Bok Thong Kreaung, Nakhon Si Thammarat, Somjai si au-tong

ความเป็นมาและความสำคัญ

นครศรีธรรมราชเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ เป็นเมืองที่สำคัญและยิ่งใหญ่ มาแต่โบราณ เคยเป็นศูนย์กลางทั้งการปกครอง ศาสนา และวัฒนธรรมในภูมิภาค มีอำนาจปกครองหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคใต้เกือบทั้งหมด อีกทั้งวิถีชีวิตของคนในชุมชนยังสัมพันธ์กับ ศาสนา ความเชื่อ การจัดงานประเพณี พิธีกรรม ทำให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวม ศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วรรณกรรมมุขปาฐะนั้น เป็นที่แพร่หลายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเพลง ร้องเรือ ปรีศนา ร้อยกรองของชาวบ้าน เพลงประกอบร้อยกรองของเด็ก บทกลอน มหรสพ พื้นบ้าน ถ้อยคำสำนวน ภาษิตชาวบ้าน นิทานพื้นบ้าน และเพลงบอก เป็นต้น

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทมุขปาฐะเป็นเครื่องมือที่สะท้อนสภาพวัฒนธรรมทาง สังคมได้ใกล้เคียงและเป็นจริงกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ด้วยเหตุที่เป็นเรื่องของการพูด กล่าวเล่าต่อของคนในท้องถิ่นที่ได้กระทำมาแล้วในอดีต โดยรับช่วงกันมาเป็นทอด ๆ เป็นผล สะท้อนของพฤติกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ฯลฯ อันเกิดจากความคิด ประสบการณ์ สถานการณ์ ที่ผู้สร้างสรรค์หรือผู้เล่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคสมัยของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าวรรณกรรม มุขปาฐะมีคุณค่าครบถ้วนทั้งทางด้านสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม (วิเชียร ณ นคร, หน้า 67)

เพลงบอกเป็นวรรณกรรมประเภทมุขปาฐะอย่างหนึ่ง ที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย ของชาวปักษ์ใต้ บริเวณจังหวัดภาคใต้ตอนบนและตอนกลาง มีความโดดเด่นทางด้าน ฉันทลักษณ์มาก ซึ่งนักวิชาการกล่าวกันว่ามีความแตกต่างจากเพลงพื้นบ้านภาคใต้อื่น ๆ และไม่ตรงกับบทร้อยกรองไทยประเภทใดเลย (ภัทรชาติ ภูษฎาภิรมณ์, 2554, หน้า 59) ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยากในการฝึกหัดของศิลปินรุ่นใหม่ เพราะทั้งไม่คุ้นเคยกับวิธีการเล่น และฉันทลักษณ์ก็ยังไม่มีความสลับซับซ้อน แต่ถึงกระนั้นก็ตามในศตวรรษที่ผ่านมาก็มีศิลปิน เพลงบอกเกิดขึ้นอย่างมากมาย ต่างก็ล้วนมีกลิ่นเมื่อด ลิลาการขับ ตามแบบฉบับและ อัจฉริยภาพของตนแตกต่างกันไป

เพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง นับเป็นเพลงบอกชิ้นครูเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งใน นครศรีธรรมราชและในจังหวัดใกล้เคียง ยอมรับกันในเรื่องฝีมือการละเล่นเพลงบอก ลิลา การขับการสรุคว่ามาใช้ในบทกลอน เนื่องจากเพลงบอกสมใจ ศรีอุทองเป็นอดีตนายหนัง

ตะลุงจึงมีความรู้เรื่องหนังตะลุงและดนตรีหนังตะลุง เป็นอย่างดี จึงได้คิดค้นการละเล่นเพลงบอกรูปแบบใหม่ขึ้นมา เรียกว่า “เพลงบอกทรงเครื่อง” มีรูปแบบการละเล่นเฉพาะตัว เป็นการคิดใหม่ทำใหม่ เพื่อความสนุกสนานและเหมาะสมกับยุคสมัย

ด้วยเกียรติคุณและความสามารถอันหลากหลายของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทองนี้เอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเพื่อเผยแพร่ประวัติความเป็นมาและรูปแบบวิธีการเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง รวมทั้งภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมเพลงบอกของสมใจ ศรีอุทอง ยังผลให้เข้าใจสภาพสังคม ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมของคนในช่วงระยะเวลานั้น ๆ ให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป ในเชิงเอกสารทางวิชาการและในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ผ่านสื่อวีดิทัศน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานของสมใจ ศรีอุทอง
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการเพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่องเผยแพร่ในรูปแบบวีดิทัศน์
3. เพื่อศึกษาวรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่สะท้อนวัฒนธรรมของเมือง

นครศรีธรรมราช

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะช่วยผดุงวิทยาการของคนรุ่นปู่ย่าเอาไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้จัก เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ตระหนักถึงรากเหง้าของตน และช่วยกันสืบสานต่อไป

เพลงบอก เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แฝงไปด้วยปรัชญาในการดำเนินชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ข้อคิดทางศาสนาของกลุ่มคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งในรูปแบบการละเล่น ลักษณะวิธีการบรรเลง การทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร สมใจ ศรีอุทอง ผู้วิจัยจึงเน้นการศึกษาเชิงลึก แล้วนำเสนอในรูปแบบเชิงบรรยาย อธิบายและสรุปเชิงวิเคราะห์และมีภาพประกอบบางตอน ส่วนวิธีการละเล่นมีการจัดทำวีดิทัศน์เป็นขั้นตอน มีการแยกย่อยเป็นส่วน ๆ เพื่อง่ายต่อการเผยแพร่หรือศึกษาต่อยอดของผู้สนใจ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 3 ลักษณะ คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านประชากรและขอบเขตของช่วงเวลา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาชีวประวัติและผลงานของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง

- ขาดิฎภูมิและการศึกษา
- ชีวิตครอบครัว
- แรงบันดาลใจในการว่าเพลงบอก
- รางวัลและเกียรติยศที่ได้รับ
- การทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม

การศึกษาเพลงบอกทรงเครื่อง

- การพัฒนาเพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่อง
- ฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์
- รูปแบบและวิธีการละเล่น
- ลูกคู่เพลงบอกของคณะสมใจ ศรีอุทอง
- วิธีที่ค้นเผยแพร่วิธีการละเล่นเพลงบอกทรงเครื่องของสมใจ ศรีอุทอง

การศึกษาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมของเมืองนครศรีธรรมราชผ่านวรรณกรรม

เพลงบอก

- ประเพณี
- วันสำคัญ
- บุคคลสำคัญ
- สถานที่ท่องเที่ยว

2. ขอบเขตด้านประชากร

- คณะเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง จำนวน 5 คน
- ญาติพี่น้อง และบุคคลใกล้ชิด ผู้ชม จำนวน 10 คน

3. ขอบเขตด้านช่วงเวลาและจำนวนวรรณกรรมเพลงบอก

- วรรณกรรมเพลงบอกของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง จำนวน 100 คัดเลือก ให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง 50 เรื่อง โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้คัดเลือกร่วมกับเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง

เลือกเฉพาะวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- กลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2557

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพลงบอกทรงเครื่อง หมายถึง เพลงบอกที่เพลงบอกสมใจ ศรีอุทองดัดแปลงขึ้น มีรูปแบบเฉพาะตัวและเครื่องประกอบจังหวะต่าง ๆ อันได้แก่ โหม่ง ฉิ่ง รำมะนา และมาราคัส

ทอยเพลงบอก หมายถึง การรับร้องของลูกคู่ เป็นการแทรกวลีหรือถ้อยคำระหว่างจังหวะกลอนที่แม่เพลงกำลังว่าอยู่ เพื่อแก้ไขปัญหาการติดขัดกลอนของแม่เพลง

ทอกเพลงบอก หมายถึง การขับร้องเพลงบอก ซึ่งเป็นค่านิยมในการเรียกของชาวใต้เชื่อว่าสมัยโบราณ คณะเพลงบอกจะนำกระบอกจากไม้ไผ่มาเคาะที่หัวบันไดบ้าน เพื่อบอกข่าวสารหรือเรียกรับเงินทำบุญ กิริยาดังกล่าวนั้นชาวใต้เรียกว่า “ทอก”

วรรณกรรมเพลงบอก หมายถึง บทประพันธ์ที่เป็นบทร้อยกรองของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง ทั้งทางด้านเอกสาร แถบบันทึกเสียง และวีดิทัศน์ ซึ่งอยู่ในลักษณะกลอนเพลงบอก เพลงบอกทรงเครื่อง กลอนหนึ่งตะลุงและการแต่งเพลง

มุตโต หมายถึง การด้นกลอนเพลงบอกสด โดยไม่เขียนแต่งไว้ก่อนล่วงหน้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร สมใจ ศรีอุทอง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบกระบวนการดำเนินการดำเนินวิจัย ประกอบกับการให้เหตุผลสำคัญบางประการในระเบียบวิธีการวิจัย มาใช้ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร สมใจ ศรีอุทอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่มุ่งเน้นในการเก็บข้อมูลจากบุคคลที่เลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้รู้เรื่องนั้นดี (key informant) โดยมีการเก็บข้อมูลภาคสนาม (field survey) อันประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (focused group interview) และการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล (in-dept interview) ผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในการวิจัยนี้ คือเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง

ญาติพี่น้อง และคณะ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาและสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสาร วารสาร หนังสือ รวมถึงงานวิจัยเกี่ยวกับ ชีวประวัติ วรรณกรรมเพลงบอกของ สมใจ ศรีอุทอง วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวนครศรีธรรมราช เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจสภาพแวดล้อมองค์รวมในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง และคณะ ที่เป็นลูกคู่ปัจจุบันของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง รวมถึงญาติพี่น้อง อีกทั้งยังสัมภาษณ์ศิลปินพื้นบ้านรายอื่น ๆ ที่รู้จักหรือเป็นเพื่อนร่วมงานกับเพลงบอกสมใจ ศรีอุทองด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจนมากที่สุด

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลเอกสาร จดบันทึกสาระสำคัญในภาคสนาม ส่วนข้อมูลด้านบุคคลนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกต ถ่ายภาพประกอบและจดบันทึกตามความเหมาะสมตามขอบเขตทางด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้แล้ว โดยใช้ เทคนิคและวิธีการ ดังนี้

1. วิธีการสังเกต (observation) ได้ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ควบคู่กันไป

2. การสัมภาษณ์ (interview) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแถบบันทึกเสียง และถ่ายภาพที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเพลงบอกทรงเครื่อง รวมถึงชีวประวัติ พร้อมจัดทำรหัส กำกับภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลที่บันทึกไว้แบบบันทึกเสียง มาถอดความด้วยวิธีการสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา
2. นำข้อมูลที่ได้มาประมวล รวบรวมเป็นหมวดหมู่มาจัดระบบ ระเบียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ก่อนหลัง จากนั้นจึงตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งและเก็บข้อมูลเสริมให้มีเนื้อหาสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
3. นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบและเก็บข้อมูลเสริมแล้วทั้งหมด มาศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตด้านเนื้อหาที่กำหนดเพื่อนำไปสู่การอธิบายและขยายความต่าง ๆ และจัดทำสื่อวีดิทัศน์

รายงานผลการศึกษา

ผู้วิจัยเสนอรายการผลการศึกษาค้นคว้าโดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเชิงบรรยาย (descriptive research) อธิบายและสรุปเชิงวิเคราะห์และมีภาพประกอบ บางตอน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง การศึกษาเพื่อเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร ของ สมใจ ศรีอุทอง ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ชีวิตประวัติและผลงานของสมใจ ศรีอุทอง

สมใจ อุทอง เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ 4 ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 67 ปี สมรสกับ นางหมัดแปง อุทอง มีบุตร ธิดารวมทั้งสิ้น 8 คน รับประทานอาหารชั้นประถมเตรียมจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพทำประมงกับบิดาเหตุด้วยเพราะจิตใจเฝ่ไปในด้านศิลปะการแสดงหนังตะลุง และได้ฝากตัวเป็นศิษย์กับหนังจันทร์แก้ว บัวขวัญ ไปอาศัย กิน นอน อยู่ที่บ้านหนังจันทร์แก้ว การฝึกหัดหนังตะลุงของครูสมใจ ศรีอุทองพอจะสรุปได้ว่า ครูสมใจ ศรีอุทอง ต้องทำงานและปฏิบัติรับใช้ครู สุดแต่ครูจะใช้งาน ท่านมีความขยันหมั่นเพียรและอดทนอย่างยิ่งยวด หวังเพื่อแลกกับวิชาหนังตะลุงหนังจันทร์แก้ว มีวิธีการที่ฝึกฝนศิษย์คือ ฝึกให้ศิษย์รู้จักคิด รู้จักสังเกต ไม่จำเป็นต้องจับรูปหนังตะลุงก็ได้

เมื่อไปแสดงที่ไหน ครูสมใจ ศรีอุทองก็จะตามไปดูวิธีการแสดง คอยดู คอยฟัง ทั้งด้าน การเชิดรูป การพูด การขับบท

ต้องสังเกตทุก ๆ อย่าง มีการบอกคาถาอาคมบ้างเป็นครั้งคราว ครูสมใจ เป็นคน อ่อนน้อมถ่อมตน ใช้งานง่าย เป็นที่รักของลูกศิษย์ในโรงหนังทั้งหมด จึงได้วิชาเครื่องดนตรี หนึ่งตระกูล ไม่ว่าจะเป็นโหม่ง ทับ ฉิ่ง กลอง ซออู้ ซอด้วง สามารถบรรเลงจนเกิดความชำนาญ หากคณะขาดคนบรรเลงเครื่องดนตรีชิ้นใด ก็จะไปแทนที่ได้ทันที เหตุนี้จึงทำให้หนัง จันทรแก้ว เห็นแววศิลปิน ท่านเรียกมาพบแล้วกล่าวว่า “ไปต่ลูก มึงพร้อมแล้ว” ใช้เวลา เพียง 8 เดือนเท่านั้น สมใจ ศรีอุทอง ออกมาตั้งโรงหนังเป็นของตัวเอง โดยตั้งชื่อคณะว่า “หนังสมใจ ศรีอุทอง”

หลังจากหยุดการแสดงหนังตะลุงอย่างถาวรแล้ว แต่ด้วยนิสัยชอบในบทกลอน จึงคิดหาหนทางต่าง ๆ ที่จะได้กลับมาสู่การขับบทกลอนอีก มีข้อแม้ว่า ต้องลงทุนน้อยมีค่าใช้จ่ายน้อย ไม่กระทบวิถีการดำเนินชีวิตและรายได้ของครอบครัว จึงตัดสินใจฝึกหัดว่า เพลงบอกเอง แบบครูพักลักจำไปก่อน ไม่ได้เป็นลูกศิษย์ของใคร จดจำจากเพลงบอกรุ่นเก่า ตามงานต่าง ๆ เช่น เพลงบอกเขื่อน เพ็ชรคงทอง เพลงบอกสังข์ บางพร้าว เพลงบอกนคร ชลารัตน์ เพลงบอกสร้อย เสียงเสนาะ เพลงบอกแยม สงขลา เป็นต้น

ครั้งหนึ่งสมใจ ศรีอุทอง ได้รับเชิญให้ขับกลอนเพลงบอกงานศพที่บ้านบางบูชา ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ร่วมกับเพลงบอกสังข์ บางพร้าว ท่านเป็นเพลงบอกรุ่นครูที่มีความสามารถสูง สมใจ ศรีอุทอง ตื่นเต้นมากในการขับ ด้วย เพราะกลัวจะว่าผิดหลักการเพลงบอกต่อหน้าครูผู้ใหญ่ แต่การแสดงครั้งนี้ก็ผ่านไปได้ด้วยดี เป็นที่ยอมรับของผู้ฟัง เพลงบอกสังข์ บางพร้าว ได้อุทานต่อหน้าประชาชนในงานว่า “กูไม่ได้ ลูกเองสืบสาย ก็ได้ลูกเกลอสืบสายแล้ว”

สมใจ ศรีอุทอง ได้ไปหาเพลงบอกสังข์อยู่บ่อยครั้ง จนได้ตำราการว่าเพลงบอก มาอย่างครบถ้วนทั้งการไหว้ครู วิธีการว่าเพลงบอกที่ใช้ในงานต่าง ๆ เช่น เพลงบอกงานศพ ควรใช้เสียงช้า ๆ เยือกเย็น บทกลอนเน้นไปที่การยึดหลักของสังฆารที่ไม่ว่าเพียงแต่แน่นอน การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงทำให้เข้าใจเกี่ยวกับการละเล่นเพลงบอก ตามตำราเพลงบอกสังข์ บางพร้าว เป็นอย่างดี ต่อมาในงาน 200 ปี เฉลิมกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2525 จัดงานที่สนาม กีฬาประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช ในงานมีการรับสมัครคณะเพลงบอก เพื่อทำการแข่งขัน ครูสมใจ เห็นว่าเป็นโอกาสที่เหมาะสมที่จะได้พิสูจน์ตัวเอง และทดลองวิชา จึงชักชวนเพื่อน

กันมาฝึกซ้อมจนครบคณะ ชื่อคณะว่า “เพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง (ศิษย์พ่อสังข์)” การแข่งขันผ่านไปหลายรอบ เหลือ 5 คณะในรอบสุดท้าย ผลการตัดสินออกมาปรากฏว่า เพลงบอกวิชชะเลิศ ส่วนเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง เป็นการลงแข่งขันครั้งแรกที่ประสบผลสำเร็จอย่างน่าพอใจ งานแข่งขันอีกเวทีหนึ่งคืองานแข่งขันเพลงบอกเรียไรเงินทำบุญ จัดที่วัดบางสะพาน อำเภอบางจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช เวทีนี้ได้แข่งขันกับเพลงบอกสาคร ซึ่งเป็นรุ่นพี่ที่มีฝีมืออีกท่านหนึ่ง ผลจากการนับเงินที่ได้จากเรียไรในครั้งนี้ เงินในตู้บริจาคของสมใจ ศรีอุทองมากกว่า จึงได้รับรางวัลชนะเลิศไป

เวทีที่ภูมิใจที่สุดในการแข่งขันเพลงบอก คือ งานมหรหรรคมเพลงบอกที่สนามหน้าเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีคณะเพลงบอกลงสมัคร 23 คณะ สมใจ ศรีอุทอง ติดอันดับ 5 คณะ สุดท้าย และสามารถคว้ารางวัลชนะเลิศได้ เหตุการณ์ทั้ง 3 เวทีนี้ทำให้ สมใจ ศรีอุทอง เปิดโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น รู้จักสังเกตมองเอาข้อดีข้อเสียของผู้ร่วมเข้าแข่งขันมาพิจารณา และรางวัลต่าง ๆ ที่ได้ยังเป็นกำลังใจที่สำคัญ เพราะอย่างน้อยก็ทำให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจก้าวมาสู่วงการเพลงบอกก็เป็นทีเอาตัวรอดได้ไม่แพ้หนึ่งตระกูล

รางวัลและเกียรติยศที่รับ

พุทธศักราช 2525 - 2529

- รางวัลรองชนะเลิศอันดับหนึ่ง งาน 200 ปี เฉลิมกรุงรัตนโกสินทร์
- รางวัลชนะเลิศ งานทอดผ้าป่าสามัคคีวัดบางสะพาน ตำบลบางจาก อำเภอนครศรีธรรมราช
- รางวัลชนะเลิศ งานมหรหรรคมเพลงบอกที่สนามหน้าเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พุทธศักราช 2531 - 2539

- รางวัลชนะเลิศ การประกวดเพลงบอกประชาชนสัมพันธ์การเลือกตั้งของจังหวัดนครศรีธรรมราช
- รางวัลชนะเลิศในงานทอกลีลาพระราชทานมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช ณ วัดท่าโพธิ์

- รางวัลชนะเลิศ การประกวดเพลงบอก ในงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบ
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 2539

พุทธศักราช 2540 - 2542

- รางวัลชนะเลิศ การประกวดเพลงบอก ในงานประเพณีเทศกาลเดือนสิบ
อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

- รางวัลชนะเลิศโครงการเพชรน้ำหนึ่งมรดกไทย รับถ้วยพระราชทาน
จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี

พุทธศักราช 2550 - 2554

- ได้รับรางวัลคนดีศรีเมืองนครศรีธรรมราช

- ได้รับรางวัลคนดีศรีเมืองนครศรีธรรมราช

- ได้รับรางวัลผู้ใช้ภาษาไทยพื้นบ้านดีเด่นประจำปี 2552

- กระทรวงวัฒนธรรมมอบเกียรติบัตรในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อ
กระทรวงวัฒนธรรม ระดับประเทศ

- รางวัลชนะเลิศ ในการแข่งขันเพลงบอกอาชีพชิงถ้วยพระราชทานจาก
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี

การทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม

สนใจ ศรีอุทองยัตถ์หลักการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมไว้ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนเรื่องเงินทองโดยเล่นเพลงบอกโดยไม่คิด
ค่าใช้จ่าย
2. เล่นเพลงบอกในงานประเพณี งานเทศกาล งานวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นงานการกุศล
ถือว่าได้ทำบุญไปในตัว
3. ให้ความรู้ด้านการเล่นเพลงบอกแก่สื่อมวลชน โดยอนุญาตให้บันทึกเสียงนำไป
เผยแพร่ได้โดยไม่หวงความรู้
4. ถ่ายทอดความรู้ในการละเล่นเพลงบอกด้วยการสาธิตและการไปเป็นวิทยากร
ในสถาบันการศึกษาการสาธิตการละเล่นเพลงบอกและวิทยากรในสถาบันต่าง ๆ

พุทธศักราช 2531 - 2539

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมพื้นบ้านไทยสนามทุ่งศรีเมือง
จังหวัด อุบลราชธานี

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมไทยจังหวัด
นครราชสีมา

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยใน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมไทยสวนลุมพินี
กรุงเทพฯ

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมไทยเฉลิมพระเกียรติ
สนามหลวง กรุงเทพฯ

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัด
อุบลราชธานี

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัด
สงขลา

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัด
ลำปาง

พุทธศักราช 2540 - 2549

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัด
ชลบุรี

- สาธิตการทอกเพลงบอกในงานมหกรรมวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัด
บุรีรัมย์

- เป็นครูภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพลงบอก ณ โรงเรียน
อนุบาลจังหวัดนครศรีธรรมราช

- เป็นวิทยากรหลักสูตรท้องถิ่นในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการหลักสูตร
ท้องถิ่นกับความต้องการของชุมชนโรงเรียนสตรีปากหนัง อำเภอปากหนัง จังหวัด
นครศรีธรรมราช

- เป็นวิทยากรเพลงบอกในการสัมมนาสรุปผลโครงการบริหารจัดการ
ประตุระบายน้ำป่ากระวะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อำเภอระโนด
จังหวัดสงขลา
- เป็นวิทยากรฝึกอบรมเยาวชน และแนะนำการขับร้องเพลงบอกอยู่
เรื่อย ๆ โดยมีบัตรเชิญปรากฏอยู่ในเอกสาร เช่น ว่าเพลงบอกร่วมในขบวนแห่
- เป็นวิทยากรเพลงบอกในโครงการประตุระบายน้ำป่ากระวะ

พุทธศักราช 2550 - 2557

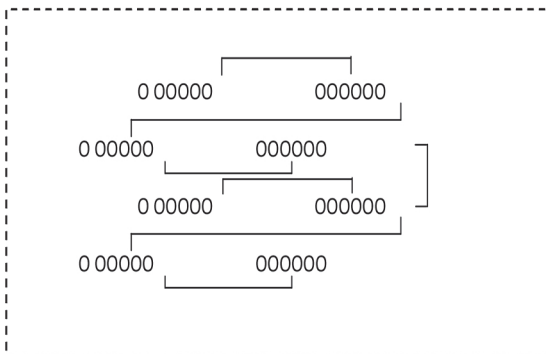
- เป็นกรรมการตัดสินเพลงบอก ณ เขตการศึกษาภูเก็ต
- เป็นวิทยากรฝึกสอนเพลงบอก ณ โรงเรียนปากแพรก
- ได้เป็นวิทยากรอาสาฝึกเยาวชนเด็กโรงเรียนบ้านบางแรดและได้ส่งเข้า
ประกวดเพลงบอกเยาวชนชิงโล่พระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ
วลัยลักษณ์อัครราชกุมารี ได้รับรางวัลชนะเลิศ
- เป็นวิทยากรในการสัมมนาทางวิชาการ ตามโครงการเครือข่ายทาง
วัฒนธรรม ณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา
- เป็นวิทยากรท้องถิ่นถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนโรงเรียนเกาะนางโดย
- ได้รับโครงการจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และได้รับเงินสนับสนุน
โครงการจาก อบต. คลองน้อยเปิดศูนย์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ขึ้นที่แหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านเกาะนางโดย ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัด
นครศรีธรรมราช
- เป็นวิทยากรในงานเปิดตัวขยายความรู้ สู่บูรณาการผลสานคดีวิเคราะห์
ณ โรงเรียน จุฬารามราชวิทยาลัย
- เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชน จำนวน 6 คน โรงเรียนวัดเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- เป็นวิทยากรวันภาษาไทย ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัด
นครศรีธรรมราช
- เป็นวิทยากรโครงการอ่านร้อยกรองทำนองไทย ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช

- พิมพ์ทดลองที่ประพันธ์เพื่อเผยแพร่ให้นักศึกษา ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- เป็นวิทยากรประชุมสัมมนาร่วมกับสมาคมกวีร่วมสมัยกรุงเทพมหานคร
- เป็นวิทยากรงานวันภาษาไทยโดนใจวัยรุ่น ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2. การศึกษาพัฒนาการเพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่องเผยแพร่ในรูปแบบวีดีทัศน์

การพัฒนาเพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่องของสมใจ ศรีอุทองนั้น มีเหตุจากทางทีมงานจัดการแข่งขันกีฬาคนพิการแห่งชาติครั้งที่ 28 “ศรีตรังเกมส์” พ.ศ. 2552 ได้ติดต่อกันกับคณะเพลงบอกให้ไปทอกเพลงบอกในพิธีเปิดงานดังกล่าว โดยต้องการให้การทอกเพลงบอกครั้งนี้บ่งบอกถึงจังหวัดตรัง ให้มีความเป็นพื้นบ้านมากที่สุด หากมีเครื่องดนตรีชนิดอื่นมาประกอบนอกจากฉิ่งก็จะเป็นการดี สมใจ ศรีอุทอง ได้รับปากและกลับมาหาวิธีการจนทำให้กำเนิดเพลงบอกทรงเครื่องขึ้น

ฉิ่งลักษณะกลอนเพลงบอกทรงเครื่องของสมใจ ศรีอุทอง

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง ได้แก่ รำมะนา ลูกแกร์ก ฆ้อง โหม่งและฉิ่ง สามารถแยกลักษณะของเสียงและวิธีการเล่นตามแต่ละชนิดของเครื่องดนตรีได้ดังนี้

1 รำมะนา ในเพลงบอกทรงเครื่องจะมีหน้าทับความคุมอยู่ 3 หน้าทับ หน้าทับหมุนานทะยานเมฆ

-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง
-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------	-----------	------------

หน้าทับทศกัณฐ์เสกมนต์

-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	- ป๊ะ - ตึง	- ตึง - ป๊ะ	-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	- ป๊ะ - ตึง	- ตึง - ป๊ะ
-----------	------------	-------------	-------------	-----------	------------	-------------	-------------

หน้าทับพระทศพลห้ามมาร

-- ถืดตึง	- ตึง - ป๊ะ	-- ถืดตึง	- ป๊ะ - ตึง	-- ถืดตึง	- ตึง - ป๊ะ	-- ถืดตึง	- ป๊ะ - ตึง
-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------	-----------	-------------

การตีโหมรำมะนาเพลงบอกทรงเครื่องจระหว่งบพ

-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	-- ถืดป๊ะ	ถืดตึง-ตึง	-- - ตึง	- ตึง - -	- ตึง - ตึง	-- - ป๊ะ
-----------	------------	-----------	------------	----------	-----------	-------------	----------

การตีโหมรำมะนาเพลงบอกทรงเครื่องลงจบเพลง

-- ถืดตึง	-- ถืดตึง	-- ถืดตึง	-- ถืดตึง	-- - ตึง	- ตึง - -	- ตึง - ตึง	-- - ป๊ะ
-----------	-----------	-----------	-----------	----------	-----------	-------------	----------

2 ลูกแกร์ก ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า “สิ่งโตกระตุกทาง” การเขย่าลูกแกร์กเพลงบอกทรงเครื่อง

-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -	-แกร์ก -
แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก	แกร์ก

3 ซ็องโหม่ง ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเสียงเครื่องนี้ว่า “หรีดหรีงเรไรกล่อมไพรเมื่อยามค่ำ”

การตีซ็องโหม่งเพลงบอกทรงเครื่อง

-- -- โหม่ง	---โหม่ง	--โหม่ง	-- -- โหม่ง	--- โหม่ง	- โหม่ง --	-โหม่ง-	-- -- โหม่ง
----------------	----------	---------	----------------	-----------	------------	---------	----------------

4 ฉิ่ง ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเสียงนี้ว่า “ดอกกุหลาบเผยกลีบรับแสงอรุณ” สามารถตีได้ 3 แบบดังนี้

การตีฉิ่งเพลงบอกทรงเครื่องแบบที่ 1

- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ
---------	--------------	---------	--------------	---------	--------------	---------	--------------

การตีฉิ่งเพลงบอกทรงเครื่องแบบที่ 2

- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ
------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------	------------	--------------

การตีฉิ่งเพลงบอกทรงเครื่องแบบที่ 3

- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - -	- ฉิ่ง - ฉับ	- - - ฉิ่ง	- ฉิ่ง - ฉับ
---------	--------------	------------	--------------	---------	--------------	------------	--------------

วิธีการละเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง

การไหว้ครูเพลงบอกทรงเครื่อง

เพลงบอกทรงเครื่องนั้นก่อนการละเล่นจะมีการไหว้ครูทุกครั้งเพื่อเป็นการเรียกขวัญกำลังใจ ทำได้ 2 วิธีคือ การระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์อยู่ภายในใจ ไม่ต้องยกมือไหว้ใด ๆ ทั้งสิ้นก็สามารถเริ่มการแสดงเพลงบอกได้ อีกวิธีหนึ่งคือจะต้องมีการจัดพานไหว้ครู ประกอบด้วยดอกไม้ 3 ดอก หนากพลู่ 3 คำ รูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม และค่ากำนลอีก 109 บาท แม้เพลงจะทำหน้าที่เป็นประธานจุดธูปเทียนกำกับด้วยคาถาว่า “มธุรังวาจัง พุทธะจิตตะจะสุนณะ ปิยะตุเม” ลูกคู่พนมมือขึ้นอธิษฐานตามที่ต้องการ เป็นอันเสร็จพิธี

จากการศึกษา พบว่า เพลงบอกทรงเครื่องครูสมใจ ศรีอุทอง สามารถใช้แสดงได้ ทุก ๆ งานทุกโอกาส ไม่ว่าจะป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล จึงจำเป็นต้องพูดเกริ่นนำ เพื่อให้ผู้ฟังได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการแสดงไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งยังเป็นการแนะนำ ชาวคณะไปในตัว

จากนั้นจึงทำการประโคมดนตรีเพื่อขึ้นหัวเพลงมักจะเลือกใช้หน้าทับหนูฆาน ทะยานเมฆ แล้วทอกเพลงบอกไปตามแต่ละเรื่องราวที่แม่เพลงต้องการนำเสนอ ในระหว่างที่ ทอกเพลงบอกอยู่นั้น สามารถใส่หน้าทับทศกัณฐ์เสกมนต์ หรือ พระทศพลห้ามมารสลักกัน ไปมาได้ไม่จำกัดตายตัว แล้วลงจบบทด้วยหน้าทับรามะนางลงจบระหว่างบท ทำอย่างนี้ซ้ำวนไป ตามแต่ต้องการ หากจะยุติการละเล่นลง ก็ให้ลงจบเพลงด้วยหน้าทับรามะนางลงจบเพลง เป็นอันสิ้นสุด การละเล่นเพลงบอกของคณะสมใจ ศรีอุทอง ในแต่ละครั้งนั้นมักใช้เวลานาน ๆ เหตุนี้สมใจ ศรีอุทองจึงคิดค้นเพลงเบ็ดเตล็ดออกมาเพื่อปรับเปลี่ยนอารมณ์คนฟัง เช่น เพลงดอกจิก เพลงพืดแกะ และเพลงแฉก้อง มาสลับขึ้นกับการร้องเพลงบอกทรงเครื่องอยู่ เสมอ ๆ

3. ศึกษาวรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช

จากการรวบรวมวรรณกรรมเพลงบอกของครูสมใจ ศรีอุทองและแบ่งหมวดหมู่ ตามการกล่าวถึงในวรรณกรรมโดยคัดเฉพาะเนื้อหาที่บทประพันธ์มีเกี่ยวข้องกับจังหวัด นครศรีธรรมราชเท่านั้น พร้อมทั้งขยายความเพิ่มเติมตามหัวข้อในขอบเขตการศึกษา พบว่า

1. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีดังนี้ เทศกาลสารทเดือนสิบ, ขนมนิเวศสารทเดือนสิบ, สมโภชแห่ผ้าพระบฏ, ประเพณี ให้ทานไฟ, ประเพณีสงกรานต์, ประเพณีบวชนาค

2. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญ มีดังนี้

วันเฉลิมพระชมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, วันออกพรรษา

3. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ มีดังนี้ พระรัตนธัชมณี (ม่วง) อดีตเจ้าอาวาสวัดท่าโพธิ์, พระครูพิศิษฐ์อรรถการ (พ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์) พังพะการ, ศรีปราชญ์, พลตำรวจตรี ขุนพันธรักษ์ราชเดช, นายปานบอด ชี้ช้าง

4. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว มีดังนี้ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร, เจ้าแม่เศรฐ์ วิตรอนนา, พระตำหนักเมืองนคร, เมืองปากพ่อง หาดหินงาม, เขาพลายดำ, หาดในเพลลา, น้ำตกสี่ขีด, น้ำตกกรุงชิง, น้ำตกพรหมโลก, ถ้ำพระเจ้าตาก

อภิปรายผลการวิจัย สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องเพลงบอกทรงเครื่องเล่าเรื่องเมืองนครของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเรื่องชีวประวัติของเพลงบอกสมใจ ศรีอุทอง การพัฒนาการของเพลงบอกดั้งเดิมสู่เพลงบอกทรงเครื่อง และเพื่อทำการเผยแพร่เพลงบอกทรงเครื่องแห่งเมืองนคร อันเป็นการพัฒนาศิลปะพื้นบ้าน ขึ้นมาเป็นรูปแบบใหม่ ทันยุคทันสมัย จากประสบการณ์ของศิลปินเองได้อย่างละเอียด อีกทั้งยังสามารถเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวนครศรีธรรมราช ผ่านวรรณกรรมเพลงบอกทั้งวิถีชีวิตดั้งเดิมและที่มีการพลวัต

ผลการศึกษาเรื่อง เพลงบอกทรงเครื่องเล่าเรื่องเมืองนคร ของสมใจ ศรีอุทอง สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ชีวประวัติและผลงานของสมใจ ศรีอุทอง

สมใจ อุทอง เกิดเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2489 ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ 4 ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันอายุ 67 ปี สมรสกับ นางหมัดแปง อุทอง มีบุตร ธิดารวมทั้งสิ้น 8 คน เข้ารับการศึกษาชั้นประถมเตรียมจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านเป็ยะกวาง ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช หลังจากนั้นทำการสอบเลื่อนชั้นมาศึกษาต่อที่โรงเรียนปากพนัง 1 ตำบลปากพนังฝั่งตะวันออก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงตัดสินใจลาออกมาประกอบอาชีพทำประมงกับบิดา และได้ฝากตัวเป็นศิษย์กับหนังจันทร์แก้ว บัวขวัญ จนสามารถตั้งคณะหนังตะลุงของตนเองได้ และรับการแสดงหนังตะลุงตลอดมา

ในช่วงนั้นเป็นยุควิวัฒนาการของหนังตะลุงมีการพัฒนาทั้งเครื่องเสียงและเครื่องดนตรีแต่ด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่างและฐานะทางการเงินไม่มีใครดันทัก จึงไม่สามารถสร้างอุปกรณ์ทางการแสดงให้ตามยุคตามสมัยได้จำต้องหยุดการแสดงและหันไปสู่วิถีชีวิตศิลปินเพลงบอก แรงบันดาลใจครั้งสำคัญในการเล่นเพลงบอกของสมใจ ศรีอุทอง คือการได้รับคำชมจากเพลงบอกสังข์ บางพร้าว ในการขับเพลงบอกร่วมกันในงานศพที่บ้านบางบุชา จึงตัดสินใจฝากตัวเป็นลูกศิษย์ของเพลงบอกสังข์ บางพร้าว ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ด้วยความมานะอุตสาหะในการเรียนเพลงบอก ทำให้สมใจ ศรีอุทองสามารถตั้งคณะเพลงบอกเป็นของตนเองได้ ชื่อคณะเพลงบอกสมใจ ศรีอุทองศิษย์พ่อสังข์

รางวัลและเกียรติยศที่ได้รับ

พุทธศักราช 2525 - 2542 เป็นช่วงต้นของการเข้าสู่วงการเพลงบอกรับ ตรงกับวิมล คำศรี ที่ว่า ศิลปินเพลงบอกรับที่เริ่มเข้าสู่วงการเพลงบอกรับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2530 ศิลปินเพลงบอกรับกลุ่มนี้ เช่น เพลงบอกรับสมบูรณ ฉิมพลี เพลงบอกรับสมบูรณ รัตนมาศ เพลงบอกรับระเบียบ คงเล็ก เพลงบอกรับทั้ง มายากล เพลงบอกรับศรัทธา ถือดาร์กซ์ เพลงบอกรับรงค์ เจริญชัย เพลงบอกรับชื่น ไสสุวรรณ เพลงบอกรับสวัสดิ์ มัชฌิมิกะ เพลงบอกรับวิฑูรย์ เพชรกุล เพลงบอกรับวิรัตน์ ภาระเพิง เพลงบอกรับสุรินทร์ เสียงเสนาะ (สุรินทร์ จันทร์ทอง) เพลงบอกรับสมใจ ศรีอุทอง (สมใจ อุทอง) ซึ่งเป็นช่วงนี้สมใจ ศรีอุทอง มีการเข้าแข่งขัน เพื่อพิสูจน์หนทางของการเป็นศิลปินเพลงบอกรับ และเป็นที่น่าสังเกตว่า มักจะได้รับรางวัลชนะเลิศหรือรองชนะเลิศอยู่เสมอ ๆ

พุทธศักราช 2550 - 2554 ช่วงกลางของสายอาชีพ สมใจ ศรีอุทองได้รับรางวัลจากทางจังหวัด จากกระทรวงวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เป็นรางวัลจากการอุทิศตนในการทำประโยชน์ให้บ้านเมือง อาทิ รางวัลคนดีศรีเมืองนครศรีธรรมราช รางวัลผู้ใช้ภาษาไทยพื้นบ้านดีเด่น กระทรวงวัฒนธรรมมอบเกียรติบัตรในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ต่อกระทรวงวัฒนธรรม ระดับประเทศ และรับรางวัลชนะเลิศ ในการแข่งขันเพลงบอกรับชิงถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม

สมใจ ศรีอุทองยึดหลักการทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคม โดยให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อนเรื่องเงินทองผ่านการเล่นเพลงบอกรับโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หากมีงานประเพณีงานเทศกาลต่าง ๆ ก็มักไปด้วยจิตอันเป็นกุศล ช่วยเหลืองานบุญในฐานะชาวพุทธ ให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ไม่ปิดบังอำพราง ใครจะนำไปเผยแพร่เพื่อเป็นประโยชน์ก็สามารถบันทึกเสียงหรือถ่ายวิดีโอ ไม่หวงแหนความรู้ สมใจ ศรีอุทอง ได้ถ่ายทอดความรู้ในการเล่นเพลงบอกรับด้วยการสาธิตและการไปเป็นวิทยากรในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มากมาย สามารถแบ่งออกเป็นช่วง ๆ ดังนี้

พุทธศักราช 25531 - 2539 เป็นการสาธิตเพลงบอกรับในงานมหกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยในหลายภูมิภาค ทั้งในกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ ตามลำดับ

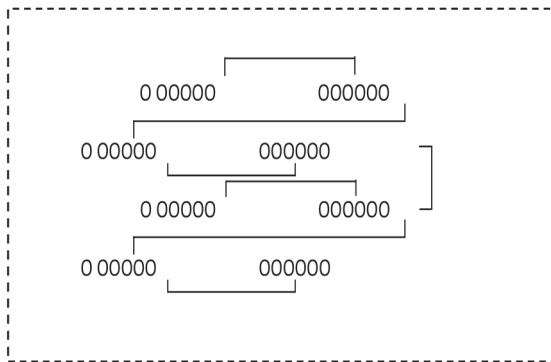
พุทธศักราช 25540 - 2549 สมใจ ศรีอุทองเริ่มเป็นวิทยากรครูภูมิปัญญา ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพลงบอก ร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง

พุทธศักราช 2550 - 2557 เป็นช่วงเวลาที่เป็นที่ยอมรับถึงความสามารถของการแสดงเพลงบอกจากสังคม ได้รับเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตัดสินแข่งขันของเยาวชน และฝึกหัดลูกศิษย์ที่มีใจรักจนได้รับรางวัลมากมาย รวมทั้งตีพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมเพลงบอก เพลงลูกทุ่ง บทประพันธ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้สนใจ

2. การศึกษาพัฒนาการเพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่องเผยแพร่ในวิถีทัศน์

เพลงบอกสู่เพลงบอกทรงเครื่องของสมใจ ศรีอุทองนั้นมีเหตุจาก ทางที่มงาน จัดการแข่งขันกีฬาคคนพิการแห่งชาติครั้งที่ 28 “ศรีตริงเกมส์” พ.ศ. 2552 ได้ติดต่องานกับ คณะเพลงบอกให้ไปทอกเพลงบอกในพิธีเปิดงานดังกล่าว ขอให้มเครื่องดนตรีประกอบ หลาย ๆ ชิ้น จนทำให้กำเนิดเพลงบอกทรงเครื่องขึ้น

ฉ้นลักษณะกลอนเพลงบอกทรงเครื่องของ สมใจ ศรีอุทอง

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง ได้แก่ รำมะนา ลูกแก๊ก ฆ้อง โหม่งและฉิ่งแยกรายละเอียดได้ดังนี้

1 รำมะนา ในเพลงบอกทรงเครื่องจะมีหน้าทับความคุมอยู่ 3 หน้าทับ ได้แก่ หนุมานทะยานเมฆ ทศกัณฑ์เสกมนต์ พระทศพลห้ามมาร มีหน้าทับพิเศษอีก 2 หน้าทับ คือ หน้าทับลงจบระหว่างบท หน้าทับลงจบเพลง

2 ลูกแกกรัก ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเครื่องดนตรีชนิดนี้ว่า “สิงโตกระตุกหาง” วิธีเล่นใช้เขย่าสลับมือกันเป็นจังหวะคงที่

3 ซ้องโหม่ง ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเสียงของเครื่องดนตรีว่า “หรีดหิ่งเรไรกล่อมไพรเมื่อยามค่ำ” วิธีการเล่น ใช้ไม้ตีเป็นเสียงหลักของการละเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง เพื่อการขับร้องที่เข้ากับเสียงซ้องโหม่งอย่างกลมกลืน

4 ฉิ่ง ในเพลงบอกทรงเครื่องให้เรียกเสียงของเครื่องดนตรีว่า “ดอกกุหลาบเผยกลีบรับแสงอรุณ” สามารถตีได้ 3 รูปแบบหรือแล้วแต่ความถนัดของผู้บรรเลง

วิธีการละเล่นเพลงบอกทรงเครื่อง

การไหว้ครูเพลงบอกทรงเครื่อง

เพลงบอกทรงเครื่องนั้นก่อนการละเล่นจะมีการไหว้ครูทุกครั้งเพื่อเป็นการเรียกขวัญกำลังใจ ทำได้ 2 วิธีคือ การระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์อยู่ในใจ ไม่ต้องยกมือไหว้ใด ๆ ทั้งสิ้นก็สามารถเริ่มการแสดงเพลงบอกได้ อีกวิธีหนึ่งคือจะต้องมีการจัดพานไหว้ครู ประกอบด้วย ดอกไม้ 3 ดอก หมากพลู 3 คำ รูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม และค่ากำนลอีก 109 บาท แม่เพลงจะทำหน้าที่เป็นประธานจุดธูปเทียนกำกับด้วยคาถาว่า “มธุรังวาจิง พุทธะจิตตะ จะสุณณะปิยะตุเม” ลูกคู่พนมมือขึ้นอธิฐานตามที่ต้องการ เป็นอันเสร็จพิธี

จากนั้นจึงทำการประโคมดนตรีเพื่อขึ้นหัวเพลงมักจะเลือกใช้น้หน้าทับหนุมานทะยานเมฆ แล้วทอกเพลงบอกไปตามแต่ละเรื่องราวที่แม่เพลงต้องการนำเสนอ ในระหว่างที่ทอกเพลงบอกอยู่นั้น สามารถใส่หน้าทับทศกัณฑ์เสกมนต์ หรือ พระทศพลห้ามมารสลับกันไปมาได้ไม่จำกัดตายตัว แล้วลงจบบทด้วยหน้าทับรำมะนาลงจบระหว่างบท ทำอย่างนี้ซ้ำวนไปตามแต่ต้องการ หากจะยุติการละเล่นลง ก็ให้ลงจบเพลงด้วยหน้าทับรำมะนาลงจบเพลงเป็นอันสิ้นสุด การละเล่นเพลงบอกของคณะสนใจ ศรีอุ่ทอง ในแต่ละครั้งนั้นมักใช้เวลานาน ๆ เหตุนี้สนใจ ศรีอุ่ทองจึงคิดค้นเพลงเบ็ดเตล็ดออกมาเพื่อปรับเปลี่ยนอารมณ์คนฟัง เช่น เพลงดอกจิก เพลงพืดกละ และเพลงแฉ่ก้อง มาสลับขึ้นกับการร้องเพลงบอกทรงเครื่องอยู่เสมอ ๆ หนึ่งผู้วิจัยได้จัดทำวีดิทัศน์วิธีการละเล่นไว้อย่างละเอียดแนบหลังเล่มวิจัย

3. ศึกษาวรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช

จากการรวบรวมวรรณกรรมเพลงบอกครูสมใจ ศรีอุทองสามารถแบ่งหมวดหมู่ตามการกล่าวถึงในวรรณกรรมโดยคัดเฉพาะเนื้อหาที่บทประพันธ์เกี่ยวข้องกับจังหวัดนครศรีธรรมราชเท่านั้น พร้อมทั้งขยายความเพิ่มเติมตามหัวข้อในขอบเขตการศึกษา พบว่ากล่าวถึงเรื่องราวดังนี้

1. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับประเพณีในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื่องวันสำคัญ
3. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ
4. วรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเพลงบอกทรงเครื่องเล่าเรื่องเมืองนคร ของสมใจ ศรีอุทอง มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผลวิจัยสามารถนำไปประกอบการสอนหรือการบรรยายเกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่น ศิลปินประจำภาค ในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านภาคใต้
2. ผลวิจัยสามารถนำไปประกอบการสอนหรือบรรยายที่เกี่ยวกับดนตรี การใช้ภาษาถิ่น และฉันทลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงบอกทรงเครื่อง
3. ผลวิจัยเป็นข้อมูลทางคติชนวิทยา สะท้อนให้เห็นภาพสังคมท้องถิ่นเกี่ยวกับทัศนคติในการดำรงชีวิตของชาวนครศรีธรรมราช
4. ผลวิจัยสามารถนำไปสู่การแนะนำ เชิญชวนบุคคลทั่วไปให้ทราบถึงข้อมูลทางวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชบางส่วนเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยมุ่งขยายองค์ความรู้ของเพลงบอกทรงเครื่องสู่โรงเรียนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาเพลงบอกทรงเครื่องสู่การแสดงออกเป็นละคร

เอกสารอ้างอิง

- ขุนอาเทศคดี (กลอน มัลลิกะมาส) ผู้ให้สัมภาษณ์ ชวน เพชรแก้ว ผู้สัมภาษณ์ ณ บ้านเลขที่ 203 ตำบลท่าชี อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ 10 มกราคม 2523
- ชวน เพชรแก้ว. 2523. เพลงบอก นักเล่นเพลงบอกรุ่นเก่าของเมืองนครศรีธรรมราช (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและปรับปรุง). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- _____. (2523). **ชีวิตไทยปากซี้ใต้**. นครศรีธรรมราช: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัย นครศรีธรรมราช.
- ตรี อมาตยกุล. (2505). **รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์. ตำนานเมืองนครศรีธรรมราช อ้างถึงใน ธิดา สาระยา. 2528. หน้า 297
- ถนอม พูนวงศ์. (2550). **ประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เนตร ชลารัตน์ ผู้สัมภาษณ์ ชวน เพชรแก้ว ผู้สัมภาษณ์ ณ วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ 10 มกราคม 2520
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2521). **ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช**. นครศรีธรรมราช: วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช.
- เปลื้อง ณ นคร. (2514). **คำบรรยายวิชาการการประพันธ์และหนังสือพิมพ์**. หน้า 142 - 143
- พระโพธิ์รังสี. (2506). **สิทธิคนิทาน**. พระนคร. กรมศิลปากร. หน้า 41
- พระภิกษุดำ ศรีวิเชียร ผู้ให้สัมภาษณ์ ชวน เพชรแก้ว ผู้สัมภาษณ์ ณ วัดหัวอัฐ ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อ 14 ตุลาคม 2519
- ภัทรวดี ภูชฎาภิรมย์. (2554). **วัฒนธรรมบันเทิงภาคใต้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2516). **คดีชาวบ้านอันดับ 1 เพลงชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ศีลาจาริกสุโขทัยครั้งที่ 1. หน้า 18-19
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2550). หน้า 123
- วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2542. www.tungsong.com/Culture_nakorn/1.pdf. สืบค้นวันที่ 10 กันยายน 2556

วิเชียร ณ นคร, สมพุทธ ชูระเจน, ชวน เพชรแก้ว, ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ และปรีชา นุ่นสุข.

(2521). **นครศรีธรรมราชของเรา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน.

วิเชียร ณ นคร. (2521). **นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.

_____. เพลงบอก เพลงสื่อสารรุ่นเก่าแก่

_____. สารานุกรมนครศรีธรรมราช. หน้า 67

วิมล คำศรี. **เพลงบอกเมืองนครศรีธรรมราช**. สารานุกรมนครศรีธรรมราช. หน้า 82 - 88

_____. **วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา**. หน้า 93

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์. (2541). หน้า 122

สมพงษ์ ศรีนิล. (2543). **ศึกษาชีวิตประวัติและผลงานวรรณกรรมหนังตะลุงของหนังจันทร์แก้ว บุญขวัญ**.

สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช. (2554). วันที่ค้นข้อมูล 31 พฤษภาคม 2557, เข้าถึงได้จาก http://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/pokklong.php

อเนก นาวิกมูล. (2528). **เพลงพื้นบ้านภาคใต้ หน่วยที่ 5**. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8.

อุดม นูทอง. (2523). **พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

_____. (2529). **วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ประเภทประโลมโลก**.

_____. (2529). **เพลงบอก**. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 6.

อำไพ จันทร์จิระ. **วิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย**.